

Екскурс.info

туристично-краєзнавчий
збірник міста Кропивницького

УДК 908:930 (477.65)

E45

Екскурс.info. Туристично-краєзнавчий збірник міста Кропивницького / Упор. Левицький Василь. – Кропивницький, 2020. – 20 с.

У збірнику розміщено матеріали про місто Кропивницький і громадську організацію “Екскурсійно-інформаційний центр” (“Екскурс-Інформ”).

Видання створене ГО «Екскурсійно-інформаційний центр» (“Екскурс-Інформ”).

ГО «Екскурсійно-інформаційний центр» (“Екскурс-Інформ”).

Надаємо інформацію щодо туристичного та екскурсійного обслуговування у м. Кропивницькому та області:

(095) 941-65-84 – Світлана

(097) 717-71-97 – Василь

<http://excursinform.kr.ua/>

touristoffice@ukr.net

www.facebook.com/excursinform/

У центрі України – в Екскурс-центрі!

УДК 908:930 (477.65)

E45

©ЛевВас

©Екскурс-Інформ

ЗМІСТ:

Третій рік діяльності ГО “Екскурс-Інформ”	4
Кваліфікований гід – цікава екскурсія.....	7
Захоплива екскурсія на “Машині часу”	8
Аудіоекскурсія “Містом Кропивницьким від Марка Кропивницького”...9	
Кропивницький – унікальне і неповторне місто	9
Екскурсії як складова культурного, соціального, економічного розвитку краю.....	10
Де наші атланти і сквер митця?.....	11
Чи знаємо ми Арсенія Тарковського?.....	11
180 років Маркові Кропивницькому.....	12
140 років Володимирові Винниченку.....	12
Тут Нобелівський лауреат: Тамм.....	13
Бібліотека Чижевського та ГО “Екскурс-Інформ” на шляху до соціального партнерства..14	
Зі святом, екскурсоводи!.....	16
Креативна екскурсія в арсеналі екскурсовода.....	17
Чому важливі екскурсії?.....	18
Навіщо взагалі потрібні меморіальні дошки?.....	18
Враження екскурсантів.....	18
Екскурсійне селфі.....	19
Екскурсійний афоризм.....	19

«Екскурс-
Інформ»
у дії

Третій рік діяльності ГО «Екскурс-Інформ»

Ідею започаткувати громадську організацію, яка б об'єднувала екскурсодів міста (і краю), впровадила відома гідеса м. Кропивницького, членкиня Громадської спілки "Всеукраїнська асоціація гідів" Світлана Грищук. **Із квітня 2018 року** вона створила фейсбук-групу "Екскурсодів Кропивницького" й запропонувала колегам об'єднатися задля спільної роботи та партнерства. Там розмістила анкету "Пропозиції та зауваження щодо рівня екскурсійних послуг у Кропивницькому".

10 квітня того ж року в відділі краєзнавства Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського відбулася робоча зустріч екскурсодів. Захід згуртував зо три десятки людей, пов'язаних з екскурсійною діяльністю. Більшість учасників зборів підтримало ідею створення громадської організації, яка б представляла інтереси екскурсодів краю. Далі ініціативна група зайнялася розробкою установчих документів.

Головною метою є консолідація представників туристичної галузі, сприяння ефективнішому використанню й розвитку туристично-рекреаційних ресурсів та підвищення їх конкурентоспроможності, першочерговому стимулюванню в'їзного та внутрішнього туризму, створення сприятливих умов для підтримки взаємовигідних відносин між суб'єктами туристичного ринку тощо.

25 липня 2018 р. – реєстрація громадської організації "Екскурсійно-інформаційний центр" ("Екскурс-Інформ").

9 серпня у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д. Чижевського відбулися загальні збори створеної громадської організації "Екскурсійно-інформаційний центр" ("Екскурс-Інформ"). У заході взяли участь екскурсодів, музейні працівники, начальниця та фахівці відділу культури і туризму Мської ради міста Кропивницького, представники громадських організацій, педагоги, активісти та інші.

Основні події, пов'язані з ГО "Екскурсійно-інформаційний центр"

24 серпня ГО «Екскурс-Інформ» провела безкоштовну екскурсію містом до Дня Незалежності України «Пізнай свій край і Україну в ньому!» (гіди Світлана Грищук і Василь Левицький).

21 вересня до Всесвітнього дня туризму Світлана Грищук провела презентацію "Кіровоградщина туристична" для відвідувачів обласного краєзнавчого музею.

Наприкінці вересня 2018 р. члени ГО "Екскурс-Інформ" надавали екскурсійні послуги для учасників Міжнародної агропромислової виставки "AgroExpo".

Восени 2018 року Світланою Грищук створено сайт "Екскурс-Інформ".

6 грудня 2018 р. Валерій Попов, Світлана Грищук узяли участь у семінарі-воркшопі в м. Києві щодо здійснення фахового туристичного супроводу (організатори: департамент туризму та курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та громадська спілка "Всеукраїнська асоціація гідів").

21 лютого у Всесвітній день екскурсодів Микола Барабуля, художній керівник Будинку культури «Авіатор» при Льотній академії Національної академії України, член ГО "Екскурс-Інформ" провів відкриту авіаекскурсію музеєм авіації просто неба в Кропивницькому.

06.05.2019. Укладено офіційний договір про соціальне партнерство ГО "Екскурсійно-Інформаційний центр" з Обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д. Чижевського.

23 травня 2019 р. – Валерій Попов і Василь Левицький виступили на обласному семінарі-практикумі "Краєзнавчий туризм у бібліотечному форматі" в Обласній універсальній науковій бібліотеці імені Дмитра Чижевського.

28.05.2019. Представник ГО "Екскурс-Інформ" Василь Левицький провів екскурсію, присвячену пам'яті літературознавця, краєзнавця, педагога Леоніда Куценка (усі гроші з якої пішли на оплату меморіальної дошки Леонідові Куценку, що встановлена на стіні ЦДПУ ім. В. Винниченка).

Із літа 2019 р. ГО "Екскурсійно-інформаційний центр" почала взаємодіяти з недавно створеним сектором «Інформаційно-туристичний центр» відділу краєзнавства Обласної універсальної наукової бібліотеки

імені Дмитра Чижевського. Координація партнерських зв'язків з боку бібліотеки була покладена на завідувачку сектору «Інформаційно-туристичний центр» Марину Григор'єву.

25 червня Світлана Грищук провела екскурсію-лекцію "Традиції конституційної творчості" з відвідуванням в обласному краєзнавчому музеї виставки «Демократичні традиції в Україні», на якій згадали наших славетних земляків, причетних до творення головного закону держави: Володимира Винниченка, Євгена Чикаленка та інших (презентував експозицію старший науковий співробітник музею Анатолій Маршанін).

13 липня завдяки підтримці ОУНБ ім. Д. Чижевського стартував проєкт "Сучасний екскурсвод" (організаторка Світлана Грищук). Їх проводили екскурсводи-члени ГО "Екскурс-Інформ": Світлана Грищук, Олена Класова, Ірина Сосна, Тетяна Зайцева, Валерій Попов, Микола Барабуля, Василь Левицький. У семінарах також узяли участь в якості запрошених доповідачів: головна бібліотекарка сектору "ІТЦ" відділу краєзнавства ОУНБ ім. Д. Чижевського Марина Григор'єва; завідділу краєзнавства ОУНБ ім. Д. І. Чижевського Тетяна Колечкіна; краєзнавиця, музеєзнавиця Лариса Гайда; викладачка дизайну середовища, науковиця з питань естетичного сприйняття архітектурного образу та проблем міської культури Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Олена Кириченко та інші. За цей час семінари відвідали десятки людей.

11.07.2019. Василь Левицький як журналіст "UA:Українське радіо Кропивницький" узяв інтерв'ю в Міністра культури Євгена Нищука щодо проблем туристичного законодавства. Подальше обговорення запису розмови на зборах організації.

27.08.2019. Голова правління ГО "Екскурс-Інформ" Світлана Грищук взяла участь у презентації основних кроків розвитку індустрії туризму в Україні. Під час презентації народна депутатка, голова підкомітету ВРУ з питань туризму Анна Романова представила туристичній спільноті своє бачення розвитку цієї галузі в Україні, сформоване за допомоги двох сотень експертів туристичної сфери.

05.09.2019. Екскурсія від Лариси Гайди, методистки науково-методичної лабораторії виховної роботи та формування культури здоров'я Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, музейною кімнатою освіти в КОІППО (у межах проєкту "Сучасний екскурсвод").

27.09.2019. Проведення першої театралізованої екскурсії в рамках Міжнародної агропромислової виставки "AgroExpo". В екскурсії "Машина часу" взяли участь усі члени ГО "Екскурс-Інформ", а також головна бібліотекарка сектору «Інформаційно-туристичний центр» відділу краєзнавства Марина Григор'єва: і в якості однієї з розробниць, і в якості гід-актора на одній із локацій.

31.10.2019. Екскурсія від провідного наукового співробітника музею Андрія Наєждіна в Художньо-меморіальному музеї О. О. Осмьоркіна (у межах проєкту "Сучасний екскурсвод").

11.12.2019. "Слідами легенд нашого міста": презентація листівок «Легенди нашого міста» Олени Класової у відділі краєзнавства бібліотеки Чижевського.

05.02.2020. Презентація туристично-краєзнавчого путівника Олени Класової «1-2-3 дні у Кропивницькому», виданого до 265-річчя заснування міста (захід підготовлено авторкою видання, головною зберігачкою музею музичної культури ім. Кароля Шимановського, членом ГО "Екскурс-Інформ" Оленою Класовою спільно з сектором «ІТЦ» відділу краєзнавства ОУНБ ім. Д. І. Чижевського).

12 лютого в Кіровоградській ОДА пройшла зустріч із Тетяною Волинець (заступниця голови ОДА, яка опікується питаннями гуманітарного блоку та інвестиційною діяльністю).

26 лютого в ІТЦ бібліотеки Чижевського відбулася зустріч із Миколою Тупчієнком (історик, археолог, дослідник фортеці св. Єлисавети).

У березні 2020 р. створено комісію з оцінки кваліфікації фахівців туристичного супроводу при ГО «Екскурс-Інформ».

Квітень – червень. Продовження навчальних курсів "Сучасний ексурсовод" в онлайн-форматі (керівниця Світлана Грищук). У них брали участь запрошені гості: головна бібліотекарка сектору ІТЦ відділу краєзнавства ОУНБ ім. Д. І. Чижевського Марина Григор'єва, завідувачка відділу мистецтв ОУНБ ім. Д. І. Чижевського Світлана Ушакова та інші.

28.04.2020. Краєзнавча бесіда онлайн між Харковом і Кропивницьким "Харківський період життя М. Л. Кропивницького" у рамках проєкту "Сучасний ексурсовод" (доповідачка – гідеса з Харкова: Вікторія Склярова).

17.06.2020. Нарада туристичного активу і управління інвестиційної діяльності та туризму Кіровоградської ОДА (від "Екскурс-Інформ" були Валерій Попов, Наталія Шишацька, Світлана Грищук).

14.07.2020. Перші загальні збори в умовах карантину в бібліотеці школи № 34. Обрано правління: Алла Бабенко, Марина Віннік, Ірина Сосна, Наталія Шишацька (попередньо членами правління були: Тетяна Зайцева, Валерій Попов, Ірина Сосна, Микола Барабуля) і утворено наглядову раду: Микола Барабуля, Олена Класова, Валерій Попов. Згідно з голосуванням, головою правління організації лишилася Світлана Грищук; заступником голови правління: Василь Левицький.

Із липня члени ГО "Екскурс-Інформ" Алла Бабенко і Василь Левицький беруть участь як учасники, а також Світлана Грищук як експертка, у туристично-освітньому проєкті «Онлайн-школа гідів Кропивницького – 2020», по успішному закінченні яких отримають відповідні сертифікати гідів та інші можливості.

06.08.2020. проведено семінар щодо можливостей, які мають представники туристичної галузі під час карантинного періоду. Доповідачем був Богдан Стоян – заступник директора обласного центру зайнятості.

Серпень – вересень 2020 р. з "Frame Studio Кропивницький" (Кирило Поліщук, Артем Луценко, Ольга Луценко) створено відеоролик про екскурсії Кропивницьким від "Екскурс-Інформ".

Учасники ГО (Світлана Грищук, Олена Класова, Микола Барабуля, Алла Бабенко, Марина Віннік та ін.) брали участь у радіо- і телепрограмах; діяльність організації систематично висвітлюється в пресі та в інтернеті. Також члени ГО "Екскурс-Інформ" відвідували різні краєзнавчі заходи.

І, звісно, упродовж усього часу існування "Екскурсійно-інформаційного центру", його учасники провели сотні різноманітних екскурсій...

Наша громадська організація зростає, поповнюється новими членами і залишається відкритою для всіх, хто бажає розвивати туризм у краї та в Україні загалом. Тож, якщо Ви цікавитесь прогулянками, екскурсіями, краєзнавством, історією тощо, полюбляєте

розповідати про своє місто, село, селище, писати про цікаві місця, фотографувати принади своєї землі чи хочете навчитися проводити екскурсії, співпрацювати з туристичними

фірмами, розвивати місцевий туризм та сприяти розвитку краю загалом, – **запрошуємо приєднуватися!**

«Екскурс-
Інформ»
у дії

Кваліфікований гід – цікава екскурсія

Кропивницький – прекрасне, але замало пізнане туристами місто. Наш край має значний туристичний потенціал, але, на жаль, люди мало включають Кіровоградщину до маршрутів своїх подорожей. Причиною цього є, у тому числі, недостатня поінформованість про визначні і цікаві туристичні об'єкти. Але не менш важливим у цей час є наявність необхідної кількості фахівців, які працюватимуть з туристами, зокрема – туристичних гідів. Адже гід – це той фахівець у місті чи краї, який безпосередньо комунікує з туристами, показує, розкриває їм різні цікавинки регіону, рекомендує об'єкти для відвідування (музеї, галереї, ресторани, атракції та ін.), вирішує проблемні питання, пов'язані з подорожами. Від того, як туристичний гід знає свою дестинацію, яка в нього кваліфікація, від його майстерності в кінцевому рахунку залежить загальне враження у туристів про побачене та почуте.

Тому так важливо, щоб гід мав високу кваліфікацію та майстерність. Світ перебуває у постійному русі й розвитку, а відтак і туристична галузь зазнає суттєвих змін. Так і в екскурсійній справі з'являються нові методики та форми роботи. Сьогоднішня екскурсія – вже далеко не та, що була пару десятків років тому. Отож, туристичні гідів повинні самовдосконалюватися, навчатися новому, обмінюватися досвідом. Із цією метою і було задумано проведення серії семінарів «Сучасний екскурсовод», започаткований громадською організацією «Екскурсійно

-інформаційний центр». На нашу пропозицію співпраці у проведенні семінарів відгукнулися в ОУНБ ім. Д. І. Чижевського та надали нам допомогу для реалізації задуманого.

Семінари проводилися за темами, які заздалегідь оголошувалися як у бібліотеці, так і онлайн, і кожен міг визначитися, який захід йому відвідувати. На семінари приходили не тільки гідів-практики, а й ті, хто тільки планував стати гідом, дехто з них все ж стали екскурсоводами-новачками – і це добре.

До Всесвітнього дня туризму у 2019 році учасниками семінарів було розроблено, підготовлено та проведено першу у місті театралізовану тролейбусну екскурсію. Ми вдячні Міській раді, що тоді повірили нам і надали фінансову підтримку в реалізації цього проекту.

Під час карантину, з квітня семінари проводились онлайн – і гідів продовжили, в співпраці один з одним, пізнавати нове. Тепер ми знову готуємо театралізовану екскурсію, але вже іншого формату, врахувавши рекомендації, побажання та конструктивну критику тих, хто був на

минулорічній презентації. Отже, результат наших семінарів – це нові цікаві екскурсійні проекти. І ми не збираємося зупинятися на досягнутому.

Радує й те, що місцева влада розуміє важливість надання якісних екскурсійних послуг і управлінням культури та туризму Міської ради міста Кропивницького було організовано курси з підготовки туристичних гідів.

А ми обов'язково продовжуватимемо проведення наших спільних семінарів «Сучасний

екскурсовод», і у вас є можливість до них приєднатися.

**Світлана Грищук – голова правління ГО "Екскурс-Інформ",
членкиня ГС "Всеукраїнська асоціація гідів"**

«Екскурс-
Інформ»
у дії

Захоплива екскурсія на “Машині часу”

У Кропивницькому вперше провели театралізовану екскурсію «Машина часу» (до Всесвітнього дня туризму, 265-річчя міста і в рамках муніципального інвестиційного форуму «Time to Invest»).

Екскурсію здійснено для учасників заходу: представників туристичних фірм з інших міст України, працівників культури міста й області, представників громадських організацій.

Особливість театралізованих екскурсій у тому, що туристи мають змогу особисто познайомитися з легендарними історичними персонажами тутешніх місць, стати частиною історії та взяти участь у театральному дійстві. Це феєрична містерія, яка покаже, що історія може бути мегацікавою.

Для гостей це була захоплива мандрівка вуличками старовинного Єлисаветграда XVIII–XIX століть, знайомство з архітектурою та відчуття духу минулого. Разом з гідом учасники їхали в чарівному тролейбусі, який зупинявся в важливих місцях. Під шурхіт старовинного одягу історія міста ожила...

Перша зупинка – «Фортифікаційна споруда «Земляні укріплення Єлисаветинської фортеці». На ній екскурсантів зустрів офіцер-охоронець поручик Нікітін. Він, як годиться, ніс варту біля гармат, але все ж таки приділив туристам увагу і розповів про історію створення фортеці святої Єлисавети.

Друга зупинка тролейбуса – «Міськрада» і несподіване знайомство з господарем міста паном Пашутіним. Найвідоміший міський голова Єлисаветграда, почесний громадянин міста, меценат Олександр Пашутін у супроводі двох дам вийшов і розповів про досягнення міста за свого правління. А їх було чимало: прокладення водогону, запуск першого трамваю, створення першого українського театру, проведення великих ярмарків та інше.

Пан Пашутін не встиг розповісти про всі цікавинки міста – мусив іти на нараду Міської думи, тому екскурсію продовжили дві пані – знавчині архітектури міста, які весь час запекло сперечалися про архітектурні споруди і ніяк не могли визначитися, який із міських архітекторів найкращий: Яків Паученко чи Олександр Лишневський. Дами показали привабливі архітектурні будівлі міста, збудовані цими зодчими. У своїй суперечці відносно того, який архітектор краще, вони все ж дійшли висновку: роботи обох архітекторів цікаві і величні.

Наступною зупинкою став завод «Ельворті», де на екскурсантів вже чекав головний інженер. Він змістовно розповів про перспективи розвитку найпотужнішого сільськогосподарського підприємства півдня Російської імперії, а також наголосив на великому внеску його засновників у громадську та соціально-культурну сферу міста.

Різні пригоди траплялися з туристами на вулицях міста. Зустріли дружину офіцера, яка поділилася історіями з життя військового містечка, а потім провела всіх до Зимового театру.

А вже біля головної сцени міста екскурсанти поспостерігали за театрами, які прийшли на прем'єру вистави «Наталка Полтавка». Спектакль привезла до міста тоді ще маловідома трупа під орудою актора Марка Кропивницького. І ось несподіва-

но пролунав спів – і туристи побачили акторку, яка стала легендою українського театру. Прима трупи Кропивницького Марія Заньковецька повідала про свій дебют у ролі Наталки Полтавки.

Оглядова екскурсія містом з елементами театралізації – спільний проект громадської організації «Екскурс-Інформ» та Інформаційно-туристичного центру Обласної бібліотеки імені Чижевського. Ідея проведення екскурсії належить Миколі Барабулі, розробкою її займалися: Микола Барабуля, Валерій Попов, Марина Григор'єва, Світлана Гришук. Гідами у тролейбусі працювали Ірина Сосна та Оксана Гончарова, а гідами-акторами були: Марина Григор'єва, Тетяна Зайцева, Володимир Нікітін, Василь Левицький, Алла Бабенко, Марина Віннік, Леонід Рева, Марія Фігель. У реалізації задуму підтримало управління культури Міської ради Кропивницького.

Присутні більше дізналися про наше місто і побачили, як ми любимо його. «Машина часу» спрацювала!

Алла Бабенко – бібліотечарка НВО №32, членкиня правління ГО «Екскурс-Інформ»;
Марина Григор'єва – головна бібліотечарка сектору «Інформаційно-туристичний центр» відділу краєзнавства ОУНБ ім. Д. І. Чижевського

Екскурс-
події

Аудіоекскурсія “Містом Кропивницьким від Марка Кропивницького”

Як Ви вважаєте: чи можливо представити наше місто всім зацікавленим під час пандемії? – Ще й як можливо! І про це дуже добре знає наш екскурсовод, журналіст, письменник і дуже неординарна людина Василь Левицький.

Він виступив у цікавій ролі, а саме – у ролі видатного корифея, засновника першого українського професійного театру, блискучого актора, маститого драматурга, вмілого композитора і чарівного співака, режисера-новатора, реформатора української сцени – самого Марка Лукича Кропивницького! Ви знаєте, що на вулиці Дворцовій розміщено великий банер з написом «Кропивницький – театральне місто»; саме від цього банеру і почалася екскурсія.

Дуже цікава подача матеріалу! Перед слухачами поставало і місто дев'ятнадцятого століття, і двадцятого, і сучасний Кропивницький, видатні люди часів Марка Лукича і нинішні діячі міста, і старовинні будинки Єлисаветграда і теперішня архітектура... Так Кропивницький представив своє місто, яким пишаємося і ми, нащадки Марка Лукича.

Отже, аудіоекскурсія пройшла чудово! Василь у ролі Марка Кропивницького розповів не тільки про цікавинки міста, а й продемонстрував всі плюси такої екскурсії. А це: звукові ефекти, якісний аудіозапис, можливість перекладу тексту на різні мови, дотепні аудіофрагменти, можливість слухачам у будь-який момент зупинити екскурсію, проаналізувати її, замислитися над текстом, керувати своїм часом, отримати насолоду від цікавої інформації. Бажаємо всім яскравих вражень від таких екскурсій! І нехай поряд з Вами завжди буде душа театального міста Кропивницького!

(Аудіоекскурсію "Містом Кропивницьким від Марка Кропивницького" можна послухати на сайті "Екскурс-Інформ": excursinform.kr.ua).

Алла Бабенко – бібліотекарка НВО №32, членкиня правління ГО “Екскурс-Інформ”

Кропивницький – унікальне і неповторне місто

Останнім часом і міська влада, і жителі, і туристи все частіше розглядають питання туристичної привабливості нашого міста. Це – один із пріоритетних напрямків розвитку Кропивницького. Розробка нових проєктів (диджиталізація міста, «Слідами легенд нашого міста» та інші), випуск краєзнавчих книг, туристичних буклетів, зйомки цікавих відео про місто, краєзнавчі презентації, зустрічі з цікавими людьми... – все це допомагає нам краще вивчати наш край. Як ближче познайомитися з архітектурою Кропивницького? Де знайти цікаві родзинки міста? Які великі люди пов'язані з містом? На всі ці питання ми почули відповіді на презентації туристично-краєзнавчого путівника «1-2-3 дні у Кропивницькому», яка проходила 5 лютого у відділі краєзнавства Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського.

Останнім часом і міська влада, і жителі Кропивницького, і туристи все частіше розглядають питання туристичної привабливості нашого міста.

Цей путівник випущено на замовлення Міської ради м. Кропивницького в рамках програми розвитку культури та туризму. А представили путівник: автор текстів, співробітниця музею музичної культури ім. К. Шимановського та лауреатка краєзнавчої премії ім. В. Ястребова Олена Класова і головний бібліотекар обласної бібліотеки Марина Григор'єва. Цей тандем двох яскравих професіоналів своєї справи, чарівних жінок, став неперевершеним. Вони так вдало і вміло організували краєзнавчі «змагання» між студентами першого курсу Льотної академії Кропивницького та краєзнавцями, що всі присутні підключилися до участі і намагалися відповісти на питання вікторини. На екрані ми бачили багато цікавинок міста (до речі, дуже вдало підібраних). Відповіді учасників перехрещувалися з розповідями Олени Класової про будівлі, пам'ятники, про видатних людей нашого міста, про об'єкти, представлені в туристичному путівнику. Олена Класова та Марина Григор'єва розповіли багато цікавого про наше неповторне місто і представили туристичний путівник в широкому плані: і для туристів, і для жителів міста у нас є що подивитися. Серед родзинок міста: і фортеця, і Дендропарк, і відома на весь світ колекція Олександра Ільїна, і музей Арсенія Тарковського, цікаві скульптурні інсталяції...

Вивчайте свій край, цікавтеся його історією і обов'язково прочитайте туристичний путівник «1-2-3 дні у Кропивницькому».

Алла Бабенко – бібліотекарка НВО №32, членкиня правління ГО “Екскурс-Інформ”

**Екскурс-
події**

"Екскурсії як складова культурного, соціального, економічного розвитку краю"

Екскурсійна привабливість (у моєму розумінні) – це виразник зацікавленості певним місцем. А зацікавленість може виникати внаслідок багатьох факторів (особливості регіону, популярність місцини, спорідненість зі сприймальником тощо).

Чому екскурсійна привабливість важлива не тільки для окремої особистості, а й значима для розвитку всього краю? Зокрема бо, якщо збільшується екскурсійний (туристичний) попит, то доречно пропонувати людям всілякі культурницькі проекти для урізноманітнення дозвілля жителів та гостей (фестивалі, зустрічі, виставки та інше). Туристи часто цікавляться заходами (наприклад, я привозив гостей із інших областей на книжковий ярмарок, у парк тюльпанів). Екскурсійна привабливість підвищує позитивний імідж, бренд, статусність, культурну, історичну цінність того чи іншого населеного пункту або ж певної місцини. Адже, я в своїх екскурсіях розповідаю і про нашу потужну культурну історію, і про сучасні культурні події краю, і створюю власні культурні образи (наприклад, я ввів в обіг художню назву до лікарні Вайсенберга – "Будинок з химерами" тощо).

**Чому екскурсії – це культурна складова розвитку краю?
Бо екскурсійна наповнюваність сягає вглиб віків і визначає наше майбутнє.**

Екскурсійна привабливість позитивно впливає на соціальне життя, адже через знайомство з місцем, у якому живеш, ти краще розумієш цінність того, що тебе оточує нині, відчуваєш потребу в збереженні кращого, що є, привнесення в нього інновацій на благо громади в цілому (озеленення, створення відпочинкових зон, вдосконалення інфраструктурних об'єктів, облаштування простору загального користування тощо). Звичайно, соціальні умови помітні гостям і з-за кордону, яким я показував наше місто минулого року (з Японії, Швейцарії, Бельгії та ін.), що формує їхнє ставлення до нас, може позитивно впливати на наш соціальний устрій (гранти, програми, обміни та подібне).

**Чому екскурсії – це соціальна складова розвитку краю?
Бо екскурсійна потужність – це мобілізаційна сила, мотиваційний рушій людських можливостей.**

Звісно, екскурсійна привабливість відображається на економічному зростанні: гості привозять сюди кошти за харчування (наприклад, коли минулоріч я запросив автобуси туристів із Вінниці – і за мою порадою вони харчувалися в одному з закладів міста – а це вже тисячі гривень; виготовлення та продаж сувенірної продукції та інше). Не кажучи вже про потенційну можливість інвестування, меценатства, співпраці тощо.

**Чому екскурсії – це економічна складова розвитку краю?
Бо екскурсійні напрацювання – це можливість сприяти вирішенню економічних проблем.**

Повертаючись до вихідного питання: Як же створювати саму екскурсійну привабливість? На мою думку, трьома основними чинниками: зовнішнє брендування (піар, реклама, промоушн на офіційному рівні), внутрішнім ставленням мешканців до місця, в якому вони живуть (як вони про нього говорять, наскільки люблять чи зневажають), і третій фактор – це дійсність, тобто те, яким це місце є насправді (наскільки воно комфортне, затишне, приємне). Отож, кожен із нас, жителів області, може впливати на екскурсійну привабливість нашої своєї області – як ми ставимося до рідного краю та як змінюємо його на краще.

Таким чином, я підкреслюю, що екскурсії – це неодмінна складова і культурного, і економічного, і соціального розвитку краю!

Василь Левицький – учасник обласного семінару-практикуму "Краєзнавчий туризм у бібліотечному форматі", 23 травня 2019 р.

Екскурс-загадки

Де наші атланти і сквер митця?

Атланти і каріатиди... Прекрасні герої давньогрецьких міфів. Із давніх-давен їх образи використовують у мистецтві, культурі, архітектурі. Наприклад, у архітектурі найчастіше вони мають декоративну роль та прикрашають фасади будинків. Але іноді виконують функцію опорної колони, яка підтримує стелю.

Слово "атлант" з грецької означає "підтримувати, нести". За легендою, Атлант або Атлас – син Посейдона і земної жінки Клейто, перший цар держави Атлантида. Атланти були покарані богами за те, що підтримали боротьбу титанів проти Зевса. За це боги прирекли атлантів навечно тримати на собі небесну сферу.

Каріатида – це вертикальна підпора у вигляді жіночої постаті. У Кропивницькому можна знайти чудові споруди, на яких встановлені скульптурні форми каріатид. В основному це – бюст (погруддя) або напівфігура з піднятими або складеними руками. Каріатиди прикрашають прекрасні будинки колишнього готелю "Північний" (нині казначейство), а також будинок головпоштамту. Однак мало кому відомо, що в нас "живуть" і атланти. Вони мешкають у самому центрі міста і народжені в стилі бароко. Таким чином, атлант – це скульптурний елемент у вигляді чоловічої фігури, що має конструктивне значення, адже підтримує балочне перекриття будівлі.

ПИТАННЯ 1: Які Ви знаєте будинки в Кропивницькому, де і зараз присутні атланти?

Є в нашому місті, серед багатьох інших, і сквер імені Тарковського.

Арсеній Олександрович Тарковський (25 червня 1907, Єлисаветград — 27 травня 1989, Москва). Поет і перекладач зі східних мов. Батько кінорежисера Андрія Тарковського. Посмертно нагороджений Державною премією СРСР (1989). У Кропивницькому є вулиця названа ім'ям письменника та музей.

ПИТАННЯ 2: Де саме розташований сквер Тарковського?

*Олена Класова – членкиня наглядової ради ГО "Екскурс-Інформ",
головна зберігачка фондів музею музичної культури ім. Кароля Шимановського,
лауреатка краєзнавчої премії імені Володимира Ястребова*

Чи знаємо ми Арсенія Тарковського?

ПИТАННЯ 1: Коли і де Арсеній Тарковський зустрівся з відомою анархісткою Марусею Нікіфоровою?

ПИТАННЯ 2: Хто вона: "єлисаветградська муза", перше кохання Арсенія Тарковського?

*Віра Зінченко – членкиня ГО "Екскурс-Інформ",
керівниця гуртка НВК «Кіровоградський колегіум – спеціалізований ЗНЗ I-III ст. –
ДНЗ – Центр естетичного виховання» Кіровоградської міської ради,
директорка музею Арсенія Тарковського*

Правильні відповіді приймаються за номерами: (099) 017-63-02 і (097) 71-77-197.

Перші три особи, які дадуть хоча б по дві правильних відповіді, матимуть змогу замовити та безкоштовно побувати на будь-якій із екскурсій, які вказані в переліку на звороті обкладинки видання.

Ювілеї

180 років Маркові Кропивницькому

*«Цей діяч є національною гордістю всієї України».
«У творчості Кропивницького домінуючою є категорія національного»*

Анатолій Новиков, дослідник Марка Кропивницького

Вислів «корифеї українського театру», видрукуваний у книзі невідомим автором у 1901 році, міцно прикріпився до Кропивницького та братів Тобілевичів. А Марка Лукича сучасники називали «батьком українського театру».

Марко Кропивницький як людина-театр обіймав своїм талантом десяток театральних професій. Кропивницький об'єднав у театрі три важливі речі: драматургію, потужний акторський склад, режисуру ансамблю.

У 2015 році був поставлений моноспектакль Юрія Жеребцова «Щоденник актора на пенсії» за оповіданням Кропивницького «С хлеба на квас», яке значною мірою можна вважати автобіографічним. У цій виставі головний герой мало чим нагадує Марка Кропивницького, якого ми знаємо...

У часи Кропивницького ще не було кіно. Тож ми не можемо побачити його гру на сцені чи на власні очі переконатися, яким він був режисером. Побачивши світліну, виникає почуття розуміння стану козака. Постає, замисленість, цілісність... І це тільки фото. Лише фото. Але воно доводить, якою силою майстерності володів Марко Лукич Кропивницький.

В останні роки Кропивницький, завжди схильний до філософії, захоплювався Шопенгауером...

У пам'яті нащадків Кропивницький лишився живим, цікавим, який закохувався, одружувався, виховував дітей, писав музику, співав, акомпануючи собі на фісгармонії, та грав так, що, побачивши його «Тараса Бульбу» один раз, сучасники згадували про це все життя та переповідали онукам, що бачили насправді великого актора. Успіхом продовжує користуватися його спадщина й сьогодні, вона стала невичерпним джерелом пізнання минулого нашого народу, чинників ментальності, що сприяють формуванню патріотизму й національної відповідності.

Кропивницький любив рідну мову. Всіма можливими засобами, завдяки таланту, віддавав велику шану і повагу рідній мові своїм натхненням, своїми творами, своєю грою..

**Марина Віннік – членкиня правління ГО “Екскурс-Інформ”,
бібліотекарка НВК №34 – ліцею “Сучасник” – ДЮЦ**

140 років Володимирові Винниченку

*«Чудний наш народ – і сильний, і сумний...
Мав героїв – і ніхто їх не знав...
Усе життя любив волю – і все життя жив рабом...
Утворив багатство пісні – і сам її не знає...»*

В. Винниченко

Народився Володимир Винниченко 28 липня 1880 року в місті Єлисаветграді. Запис про народження зроблено у метричній книзі Церкви на честь Володимирської ікони Божої Матері м. Єлисаветграда. Навчався в Єлисаветградській чоловічій класичній гімназії.

Автор майже всіх законодавчих актів і декларацій Української народної республіки. У його публіцистичних і художніх творах відображене його рідне місто, а п'єси ставилися в нашому театрі та на світових сценах.

Очільник Радянського Союзу Микита Хрущов зізнавався, що значний вплив на його свідомість в юнацькі роки справило оповідання В. Винниченка “Талісман”, а головний герой цього твору, єврей Піня, надихав виступити з розвінчанням культу особи Сталіна на ХХ з'їзді КПРС.

Феномен Володимира Винниченка досліджували наші земляки-літературознавці й краєзнавці Володимир Панченко та Леонід Куценко.

У Кропивницькому стоїть єдиний в Україні пам'ятник Володимирові Винниченку.

Винниченко любив життя. Суперечливий, волелюбний, чуттєвий. Він жив як писав, а писав, як жив.

**Марина Віннік – членкиня правління ГО “Екскурс-Інформ”,
бібліотекарка НВК №34 – ліцею “Сучасник” – ДЮЦ**

Ювілеї

Тут Нобелівський лауреат: Тамм

8 липня 2020 року виповнилося 125 років від дня народження одного з найвидатніших фізиків двадцятого століття.

Народився Ігор Тамм у Владивостоці, але дитинство і юність його пройшли в Єлисаветграді, де батько Тамма працював міським інженером.

Навчався Ігор у Єлисаветградській чоловічій класичній гімназії, після її закінчення вступив до Единбургського університету (Шотландія), а потім продовжив навчання у Московському університеті. Під час громадянської війни Тамм повернувся у Єлисаветград.

У 1919 р. Ігор Тамм разом зі своїм батьком став ініціатором розробки і видобутку бурого вугілля у районі Балашівки.

Зі своєю дружиною – Наталією Шуйською – Ігор Тамм познайомився в Єлисаветграді і прожив з нею все життя, вони були справжніми друзями.

Коло зацікавлень Ігоря Євгеновича було різноманітним. Він знав англійську, французьку, німецьку мови, трохи гірше – італійську і нідерландську. Брав участь у пошуках снігової людини і кладів печери Мата-Таш, їздив з експедиціями на Памір, Кавказ, Тянь-Шань, Алтай. Багато подорожував (на Алтаї навіть існують Пік Тамма і перевал Тамма), займався альпінізмом. Багато читав (особливо зарубіжні детективи), знав напам'ять вірші А. Ахматової, О. Пушкіна, О. Мандельштама, А. Білого... Обожднював грати в шахи, у карти.

Сам писав вірші. У фольклорі Тамма збереглися навіть два такі цікаві рядки: «Разве можно придумать такое: Игорь Тамм в системе покая?».

Засновник та керівник однієї з провідних радянських шкіл теоретичної фізики, Ігор Тамм виконав фундаментальні дослідження, присвячені багатьом фізичним проблемам: електродинаміці, квантовій механіці та теорії твердого тіла, ядерній фізиці, термоядерному синтезу, теорії елементарних часток. У серпні 1953 р. на Семіпалатинському полігоні була випробувана перша водородна бомба. Керівник проекту І.Є.Тамм і його учень Андрій Сахаров одержали Золоті Зірки Героїв Соціалістичної праці. Ігор Тамм – один із творців радянської термоядерної зброї.

Наукову діяльність І.Є.Тамма відзначено медалями М.В.Ломоносова та Н.Бора. Він – кавалер чотирьох орденів Леніна, лауреат двох Сталінських премій СРСР. Був обраний іноземним членом Польської АН, почесним членом Американської академії мистецтв та наук в Бостоні, членом Німецької академії природознавців «Леопольдіна», членом комісії по науці фізико-хімічного інституту фірми «Соловей» (Бельгія).

У 1958 році Тамм став лауреатом Нобелівської премії з фізики за теорію випромінювання.

До 117-ої річниці від дня народження І. Тамма львівським скульптором Володимиром Цесариком був виготовлений пам'ятник нашому видатному землякові, а в вересні того ж, 2012 року, на День міста, відбулося урочисте відкриття бронзового пам'ятника на центральній алеї поблизу НВП «Радій» (нині вул. Академіка Тамма, 29).

З ініціативою спорудження пам'ятника І.Тамму до компанії «ПікАрт» у Львові звернулося керівництво науково-виробничого підприємства «Радій» на чолі з Євгеном Бахмачем, які надали фінансову підтримку компанії. «ПікАрт» спільно з архітектором проекту Кривенко Віталієм та скульптором Володимиром Цесариком здійснили розробку проектної документації благоустрою території та сам пам'ятник.

У відкритті пам'ятника І.Тамму взяли участь діти і онуки вченого. У пам'ять про цю подію онук академіка Микита Тамм передав у дарунок місту золоту медаль імені М.В.Ломоносова, якою Ігоря Тамма було відзначено за великі досягнення у галузі теоретичної фізики, а також – рідкісні документи з архіву лауреата Нобелівської премії.

Нині Нобелівський Ігор Тамм увічнений званням "Почесний громадянин міста Кіровограда" (з 2012), у назві вулиці (з 2016 р.), меморіальною дошкою на будинку Єлисаветградської чоловічої гімназії, пам'ятником на вулиці Академіка Тамма та численними дослідженнями про життя і діяльності фізика зі світовим ім'ям.

Алла Бабенко – бібліотекарка НВО №32, членкиня правління ГО “Екскурс-Інформ”
Джерела:

1. Матівос Ю.М. Місто на сивому Інгулі: історико-публіцистичний нарис. – Кіровоград: ТОВ «Діаграма», 2004. – 296 с.
2. Матівос Ю. М. Скарби академіка Тамма // Наше місто. – 2017. – 2 березня. – №9 (378). – С.3.
3. Гора А. Феномен академіка Тамма // Україна-центр. – 2012. – 17 жовтня. – №42 (983). – С.14.
4. Богомаз-Кулик Галина. Тамм і його формула життя, або одиниця виміру у людської порядності // Наше місто. – 2012. – 27 вересня. – №38 (147). – С.9.
5. Белов О. Пам'ятник фізику-пророку // Народне слово. – 2012. – 5 липня. – С.18.
6. Самсонова Н., Шигонова О. Їхні ідеї випереджали час // Освітнське слово. – 2005. - №2, лютий. – С.4.
7. Сайт Державного архіву Кіровоградської області. – <http://dakiro.kr-admin.gov.ua/vonks/tamm/exh.php>.

Партнери

Бібліотека Чижевського і ГО «Екскурс-Інформ» на шляху

до соціального партнерства

Розвиток туризму відіграє важливу роль у вирішенні соціальних і культурних проблем. На муніципальному та регіональному рівнях необхідність розвитку туризму впливає на збереження й розвиток культурного потенціалу, сприяє підвищенню рівня освіти, допомагає впровадженню нових засобів поширення інформації, змушує державні заклади, громадські організації й комерційні структури створювати партнерські відносини.

Швидке поширення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів щораз більше відчувається в Україні, особливо це стосується сфери культури і туризму. У зв'язку з цим стратегічно важливим є створення дієвих механізмів розвитку соціального партнерства.

У США давно існує думка, що партнерство, зв'язки з громадськістю для будь-якої організації означають приблизно теж саме, що здоров'я для людини.

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського, маючи багаторічний досвід роботи з громадою та інформацією, стала ключовою ланкою у налагодженні взаємин між суб'єктами соціального партнерства, які ґрунтуються на рівноправній, довгостроковій, взаємовигідній співпраці сторін, що поділяють існуючі соціальні проблеми і прагнуть їх вирішувати.

Результатом співпраці є взаємодія бібліотек із туристичними підприємствами, установами сфери туризму, громадськими організаціями, з метою вирішення соціально-культурних проблем місцевих громад.

Швидке поширення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів щораз більше відчувається в Україні, особливо це стосується сфери культури і туризму. У зв'язку з цим стратегічно важливим є створення дієвих механізмів розвитку соціального партнерства.

ОУНБ ім. Д. І. Чижевського має багатий досвід культурно-просвітницької й краєзнавчої пошуково-дослідницької діяльності, що дозволило їй стати унікальним інформаційним центром для розвитку внутрішнього туризму. Саме тому 1 квітня 2019 року в бібліотеці при відділі краєзнавства був створений сектор «Інформаційно-туристичний центр». А вже 6 травня 2019 року між ГО "Екскурсійно-інформаційний центр" та Обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д. Чижевського було укладено офіційний договір про соціальне партнерство. Координація партнерських зв'язків з боку бібліотеки була покладена на завідувачку сектору «ІТЦ», головну бібліотекарку М. Григор'єву.

Одним із головних і перспективних напрямів взаємодії бібліотеки з соціальними партнерами є спільні ініціативи. Відтак сектор «Інформаційно-туристичний центр» відділу краєзнавства підтримав проєкт громадської організації "Екскурсійно-інформаційний центр" – цикл семінарів «Сучасний екскурсивод». Його ідея – підвищення кваліфікації екскурсиводів-практиків і професійне навчання нових екскурсиводів, оскільки в місті та і в регіоні з цим проблеми. Протягом липня-жовтня відбулося півтора десятка семінарів, на яких загалом нараховано 234 відвідування.

Бібліотекарі ОУНБ ім. Д. І. Чижевського брали активну участь у роботі семінарів. Так для слухачів завідувачкою відділу краєзнавства Тетяною Колечкіною було проведено тематичний огляд краєзнавчої літератури. Також у рамках роботи одного з семінарів проєкту "Сучасний екскурсивод" головна бібліотекарка сектору «ІТЦ» М. Григор'єва підготувала публічний виступ за результатами поїздки на відкритий обласний фотоплєнер «Помічна – місто, яке вражає». Фотоплєнер відбувався в рамках обласної програми «Кіровоградщина туристична» 2–4 серпня 2019 року у м. Помічна Добровеличківського району Кіровоградської області. Для виступу розроблено презентацію «Помічна – місто, яке вражає: відкритий обласний фотоплєнер».

Театралізація при проведенні екскурсій стала найпопулярнішим інноваційним напрямом екскурсійної діяльності. Інноваційні театралізовані екскурсії розробляються і з успіхом впроваджуються в багатьох містах України.

Членкиня ГО «Екскурс-Інформ» Тетяна Зайцева, перебуваючи у Львові, дізналася про чудовий приклад костюмованої екскурсії. Тож не дивно, що повернувшись до Кропивницького, вона розповіла про такий цікавий досвід директору фірми «Мелодія-тур» Валерієві Попову, який уже багато років поспіль проводить оригінальні тролейбусні екскурсії. В. Попов поділився

задумом тролейбусної екскурсії з елементами театралізації з Миколою Барабулею, художнім керівником БК «Авіатор» при ЛА НАУ. М. Барабуля сформував конкретну концепцію театралізованої екскурсії містом, екскурсанти якої рухаються на тролейбусі від локації до локації (такої тролейбусної театралізованої екскурсії немає більше ніде в Україні).

Проект театралізованої екскурсії був підтриманий міською владою, оскільки вона повсякчас турбується про вирішення проблем розвитку внутрішнього туризму шляхом розробки та впровадження нових проєктів і програм.

Але з реалізацією проєкту виникли певні складнощі. На мою думку, не вистачало нових краєзнавчих розробок для написання гарного сценарію – тому потрібно було їх створювати самим. Також були питання з залученням гідів-акторів для створення мізансцен на локаціях. Ці проблеми вирішувалися в унісон із розвитком проєкту "Сучасний екскурсовод". Микола Барабуля, Валерій Попов, Марина Григор'єва та Світлана Грищук розробили сценарій першої міської театралізованої екскурсії «Машина часу». Також М. Барабуля разом з М. Григор'євою організовували і проводили репетиції театралізованої екскурсії, зокрема на базі сектору "ІТЦ". Деякі слухачі семінарів «Сучасний екскурсовод» взяли участь у театралізованій екскурсії в якості гідів-акторів.

Тож спільними зусиллями керівництва відділу культури міської ради, ГО "Експертно-інформаційний центр", ОУНБ ім. Д. І. Чижевського, туристичного агентства "Мелодія-тур", вдалося втілити в життя проєкт створення першої анімаційної театралізованої екскурсії містом.

Соціокультурна діяльність бібліотеки загалом та сектору «Інформаційно-туристичний центр» зокрема спрямована на популяризацію туристичного краєзнавства серед широких верств населення міста й області. З цією метою в ОУНБ ім. Д. І. Чижевського протягом 2019-2020 відбулася низка заходів, у яких спільно з працівниками бібліотеки брали участь окремі члени ГО «Екскурс-інформ». Так екскурсоводка Ірина Сосна систематично проводить краєзнавчі лекції для слухачів курсів краєзнавства ГО "Духовний центр Кіровоградщини", які проходять по вівторках у відділі краєзнавства.

Дуже змістовними та цікавими були презентації туристичних видань «Легенди нашого міста» та путівника «1-2-3 дні у Кропивницькому» краєзнавиці, лауреатки обласної премії ім. В. Ястребова, головної зберігачки музею музичної культури ім. Кароля Шимановського, членкині ГО "Екскурс-Інформ" Олени Класової «Слідами легенд нашого міста». Презентації відбувались у відділі краєзнавства. Заходи були підготовлені спільно авторкою видань

Оленою Класовою та головною бібліотекаркою сектору «Інформаційно-туристичний центр» М. Григор'євою. До кожного заходу створено презентацію та розроблено краєзнавчу вікторину.

Соціокультурна діяльність бібліотеки загалом, та сектору «Інформаційно-туристичний центр» зокрема, спрямована на популяризацію туристичного краєзнавства серед широких верств населення міста і області.

З цією метою в ОУНБ ім. Д. І. Чижевського протягом 2019-2020 відбулася низка заходів, у яких спільно з працівниками бібліотеки брали участь окремі члени ГО «Екскурс-Інформ».

Позитивним моментом у соціальному партнерстві бібліотеки з ГО «Екскурс-Інформ» є постійна участь у власних ініціативах одне одного. Так наприклад журналіст і громадський діяч, член ГО «Екскурс-інформ» Василь Левицький запросив головну бібліотекарку сектору «Інформаційно-туристичний центр» М. Григор'єву взяти участь у запису програми «Це моя Україна» на «UA: Українське радіо. Кропивницький, ефір якої відбувся 31 грудня о 17-10.

Тема передачі: «81-ша річниця області з погляду краєзнавства». Під час передачі М. Григор'єва та В. Левицький обговорювали перспективи розвитку туризму на Кіровоградщині.

Також завідувачка відділу мистецтв ОУНБ ім. Д. І. Чижевського Світлана Ушакова та головна бібліотекарка сектору ІТЦ відділу краєзнавства ОУНБ ім. Д. І. Чижевського Марина Григор'єва брали участь у онлайн-зустрічах, які організувала голова ГО «Екскурс-Інформ» Світлана Грищук, оскільки продовження навчальних курсів "Сучасний екскурсовод" у квітні-червні 2020 р. довелося перенести в онлайн-формат у зв'язку з пандемією COVID-19.

Успішна реалізація багатьох наших спільних ініціатив – гарний приклад соціального партнерства. Обираючи шлях партнерської взаємодії, ОУНБ ім. Д. І. Чижевського та її соціальні партнери не тільки вдосконалюють свою роботу, а й отримують визнання та підтримку суспільства, подальший імпульс до активізації своєї діяльності.

Марина Григор'єва – головна бібліотекарка сектору «Інформаційно-туристичний центр» відділу краєзнавства Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського

Творчість

Зі святом, екскурсоводи!

Хто такі екскурсоводи? –
Крізь терén і час ведуть!
Для гостей – в вогонь і воду –
Мають класний турпродукт!
В місце будь-яке, ще й спритно
Наш екскурсовод домчить!
Тільки гляне на туристів,
Все, що знає, видасть вмить!
Про локації поважні,
І про видатних людей...
Все гід знає, все покаже
В голові – букет ідей!
Він і дати пригадає,
І події історичні...
В тему вірші прочитає,
Відступ зробить в світ ліричний.
Але різні є туристи –
Можуть в спину Вам «шкварчати».
Тож потрібно завжди вміти ,
Настрій і терпіння мати.
Недаремно слово «екскурс»
із латини – «вибігаю»,
«відхилюсь від теми» легко –
Виклик Ваш завжди приймаю!
Гід наш вчений, мудрий дуже,
Тільки він... і Бог ще знає,
Скільки є питань підступних!
Але гід їх всі здолає!

А сьогодні – наше свято -
День екскурсоводів всіх!
Вам бажаю вдачу мати,
І нехай радіє світ!
Щоб завжди Ви мали змогу
Пізнавати рідний край,
Щоб стелилася дорога
Що веде цей світ у рай!
Позитив хай допоможе
екскурсантів мать багато.
І самим вам також гоже
Ще світами мандрувати.
Гривні, євро і доляри
Хай до вас течуть рікою,
Відступають всі примари.
Бо потужна в вас є зброя!
А ця зброя – Ваше слово,
Яке може захищати.
Тож бажаю вічно мову
Розвивати і плекати!
Всіх "Екскурс-Інформ" вітає!
Хай туристи, гіді-маги
Світ пізнанням прикрашають!
Всім – Здоров`я, Сил, Наснаги!!!

**Алла Бабенко – вітальниця
у Всесвітній день екскурсовода,
21 лютого 2020 року**

**Екскурс-
ексклюзив**

Креативна екскурсія в арсеналі екскурсовода

Насправді креативність як така присутня в кожній екскурсії, адже її автор створює сценарій, підводки до об'єктів, подачу матеріалу тощо. Власне, креативність – це те, що відрізняє набір інформації про історію, край та інше від екскурсії. Зрештою, без креативності не було б самої екскурсії. Звісно, креативність може проявлятися по-різному. У певних випадках вона обмежується побудовою екскурсійного маршруту – тоді на перший план виходить **інформація** (краєзнавчі відомості). А креативність може переростати в імпровізацію, тобто насамперед на сцену виходить **обігрування** матеріалу. Велику роль відіграє уява, вигадливість, асоціації, акторська майстерність, реманент, спецефекти тощо.

Навіщо взагалі потрібна **креативність**? Чим вона корисна? З її допомогою ми можемо зацікавити! захопити! заволодіти увагою!

Тепер про деякі види моїх екскурсій, в яких важливу роль відіграє креативність. Вона може бути занурена в різні екскурсії.

Екскурсія “Казкове місто” містить такі елементи: казка про місто, казкова карта, чарівна ручка, магічне дерево, казковий килим, змії, тутешній Гогвортс, квітковий будинок, вікно в нікуди, «Теремок» та інше.

Екскурсійна казка-квест уся побудована на сюжеті з загадок. «Тарас Шевченко і наш край» створена як екскурсія-фантазія.

На початку екскурсії «Легенди міста» розповідаю легенду про сотворення нашого міста.

Серед тематично-ігрових екскурсій: “Театральне місто” (екскурсія з елементами вистави «Дай серцю і розуму волю, або ж Доки житиме театр, сонце буде над нами»); мистецька екскурсія «33 твори-місця міста Кропивницького», літературна, журналістська екскурсія, містична...

Є екскурсії для тих, хто знає місто (або думає, що знає) – пошукові (квести). Екскурсійам-квестам я відводжу особливу роль – екскурсія-трилер-квест «Врятуй наше місто!» з загадками, підказками, спецефектами тощо.

Проводив гумористичну екскурсію: з єврейськими анекдотами, показом єврейських малюв, маків, соняхів і навіть єврейського тризуба.

У мене під час екскурсії «Місто-літо» можна “згоріти” в полум’ї пожежі, знайти небесну річку, зібрати докупи три літа, проплисти річковою вулицею і так далі.

Є інтерактивні екскурсії – у них екскурсанти виконують певні дії, завдання тощо (стають «учасниками» подій, «створять» історію, встановлюють пам’ятники тощо).

Екскурсії в «3D» («ЗДійсності») – екскурсанти дивляться і слухають (залучений музичний супровід), доторкаються і відчують (тримають у руках закам’янілості з морського дна, залишки знарядь первісних людей, зразки Трипільської культури тощо), діють (перевтілюються в історичних героїв). Наприклад, у мене є така інтерактивна екскурсія, початок якої учасники розігрують у ролях, а в середині складають вислів знакової людини. Біля деяких об’єктів слухаємо тематичну музику, у відповідних місцях читають уривки з літературних творів. Також «запускаємо» трамвай, проходимо через антибермудський трикутника, граємо в ролях із реkvізитами уривочок з вистави, уявлямо себе на місці реальних людей...

Також запускаємо “сонячну машину”, фіксуємо особистостей, пов’язаних з нашим містом...

А іноді в кінці пропоную дітям заспівати разом пісню «Екскурсійну».

Для гостей зі столиці проводжу спецекскурсію «Київську» (екскурсія з київським присмаком): Будинок з химерами, Золоті ворота, Винниченко, Вали Київської Русі...

Отже, у підсумку: на мою думку, креативність може проявлятися у всьому. Креативність – це дієвий шлях до зацікавлення тією чи іншою справою.

**Василь Левицький – спікер семінару на проєкті "Сучасний екскурсовод",
25 липня 2019 р.**

Міркуємо

Чому важливі екскурсії?

Пізнання міста, в якому живеш, пізнання кожної вулиці, будинку, камінчика, має виховну роль, патріотичне значення на місцевому рівні і виховує достойного громадянина.

Стан нашого суспільства такий, що незнання історії нашого міста породжує брак свідомості. А наша робота полягає ще й у вихованні патріота свого краю.

Леонід Рева, член ГО "Екскурс-Інформ", педагог, гід-початківець

Навіщо взагалі потрібні меморіальні дошки?

Дехто говорить, що зі збільшенням меморіальних дощок місто перетворюється на цвинтар. Я ж вважаю, що на кладовище місто перетворюється тоді, коли не розвивається: коли втрачається надбане, коли губиться важливе, коли руйнується значиме...

Меморіальна дошка – це для когось початкове (можливо, і єдине) знайомство з тією чи іншою людиною, яка важлива для культури, історії, науки тощо, чи з певною подією, яка призвела до нашого сьогодення.

Меморіальна дошка – це міні-книга, яка розповідає мінімум, але головне, і слугує творенням інтелектуального простору – а значить, – і потенційного розвитку.

Меморіальна дошка – це нагадування про тих, кого вже немає поруч із нами, про тих, хто впливав на наше сьогодення, про тих, від ідей кого може залежати наше майбутнє.

Меморіальна дошка – це зв'язок між минулим, сучасним і тими, хто буде після нас...

Меморіальна дошка – це пам'ять, яка дивиться на нас.

Василь Левицький – заступник голови правління ГО "Екскурс-Інформ", організатор проекту "Екскурсії Кропивницьким та Краєм"

**Враження
екскурсантів**

**ВІТАЛІЙ
ІЗ КИЄВА**

"Дуже багато цікавих історичних місць, дуже багато видатних людей жили в Кропивницькому... І він нічим не гірший, ніж Львів, ніж Чернівці, Тернопіль і інші міста України, в яких насправді є дуже багато туристів".

**MARNIE HOWLETT
FROM LONDON**

"I absolutely love this city. I think it's all of history, and culture, people are so friendly..."

**Екскурсійне
селфі**

Більше інформації
про місто Кропивницький
і “Екскурс-Інформ”:

**Екскурсійний
афоризм**

**“Місто дарує
тобі свою історію,
подаруй його
майбутнє!”**

*Світлана Грищук,
очільниця
ГО “Екскурс-Інформ”*

**Екскурс.info. Туристично-краєзнавчий збірник міста Кропивницького /
Упор. Левицький Василь. – Кропивницький, 2020. – 20 с.**

Автор ідеї: Василь Левицький

**Автори матеріалів: Світлана Грищук, Марина Григор'єва, Алла Бабенко,
Василь Левицький, Олена Класова, Віра Зінченко, Марина Віннік, Леонід Рева**

Редактор: В. Левицький

Дизайн: Т. Левицька

Верстка: Т. Левицька і В. Левицький

Фото на першій і останній сторінках: “Frame Studio Кропивницький”

Фото на інших сторінках: члени та партнери ГО “Екскурс-Інформ”

Підписано до друку: 18.10.2020 р.

Друк: за домовленістю.

Із питань співпраці звертайтеся за телефонами:

(095) 941-65-84 – Світлана

(097) 717-71-97 – Василь

levvas15@gmail.com

Оглядова автобусно-пішохідна "Місто і люди". Тематичні пішохідні: "Театральний калейдоскоп", "Тюльпанова казка дендропарку", "Історична скарбниця міста Кропивницького", автобусна "Храми Кропивницького" та інші.

СВІТЛАНА ГРИЩУК
(095) 941-65-84

гідеса, голова правління ГО "Екскурс-Інформ", членкиня ГС "Всеукраїнська асоціація гідів"

"Принади м. Кропивницького", "Excursion-presentation of the Kropyvnytskyi-city", "Прогулянка містом із Марком Кропивницьким", "Екскурсія в 3-D-дійсності", "Екскурсія-легенда-квест", "Дитяча екскурсія", "Жартівливе місто", Літ. тур м. Кропивницьким та ін.

ВАСИЛЬ ЛЕВИЦЬКИЙ
(099) 017-63-02; (097) 71-77-197

гід, заступник голови правління ГО "Екскурс-Інформ", провідник проекту "Екскурсії Кропивницьким та Краєм"

Оглядова містом, "Меморіальний комплекс Фортечні Вали: історія та сучасність".

АЛЛА БАБЕНКО
(050) 699-74-98

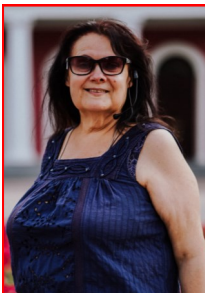
екскурсоводка, членкиня правління ГО "Екскурс-Інформ"

Оглядова екскурсія "Різнобарв'я мого міста", "Тюльпанова оаза", "Кропивницький — патріот, актор, драматург", "Євреї в Єлисаветграді", "Унікальна фортеця".

МАРИНА ВІННИК
(066) 792-91-08

гідеса, членкиня правління ГО "Екскурс-Інформ"

Оглядова містом, "Тюльпанова екскурсія", "Історичний район Чечора", "Винниченко", "Єлисавет сценічний", "Романтичні історії", "Османський бульвар".

ІРИНА СОСНА
(095) 687-60-64

екскурсоводка, членкиня правління ГО "Екскурс-Інформ"

НАТАЛІЯ ШИШАЦЬКА
(066) 251-33-28

членкиня правління ГО "Екскурс-Інформ", директорка ТОВ "Фортеця Груп", менеджерка туристичної галузі

Оглядова містом, "Авіаційне місто", "Театральна".

МИКОЛА БАРАБУЛЯ
(099) 795-67-84

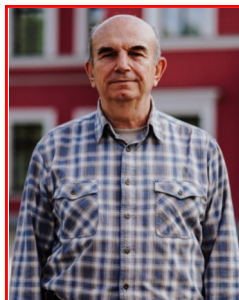
гід, член наглядової ради ГО "Екскурс-Інформ", художній керівник Будинку культури «Авіатор» при ЛА НАУ, экс-начальник управління культури і туризму

"Єлисаветград єврейський", "Кропивницький музичний", "Художники-земляки", "Історія храмів міста", "Історія заснування медичної справи в місті", "Історія єлисаветградського трамваю", "Місто Якова Пауценка і Олександра Осмьоркіна".

ОЛЕНА КЛАССОВА (095) 399-61-82

екскурсоводка, членкиня наглядової ради ГО "Екскурс-Інформ", головна зберігачка фондів музею музичної культури ім. Кароля Шимановського

"Місто історичне" (пішохідна і тролейбусна), "Місто авіаційне" (пішохідна і тролейбусна).

ВАЛЕРІЙ ПОПОВ
(050) 924-87-86

гід, член наглядової ради ГО "Екскурс-Інформ", фахівець туристичної та екскурсійної галузі, голова ради ГО роботодавців у сфері туризму, член ради Федерації роботодавців Кіровоградської області, директор туристичного агентства "Мелодія-тур"

"Оглядова містом", "Авіаційне місто", "Дендропарк", "Театральна", "Архітектура міста".

ТЕТЯНА ЗАЙЦЕВА
(067) 716-99-34; (050) 856-20-59

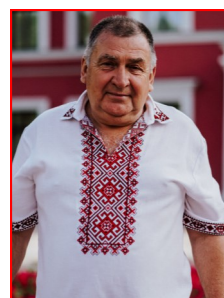
екскурсоводка, членкиня ГО "Екскурс-Інформ"

"Оглядова містом", "Подорож "маленьким Парижем" (екскурсія історичною частиною міста), "Вулицями дитинства Арсенія Тарковського", "Літературно-театральний Кропивницький", "Історія міста в історії однієї вулиці".

ВІРА ЗІНЧЕНКО
(099) 160-90-32

гідеса, членкиня ГО "Екскурс-Інформ", керівниця гуртка НВК «Кіровоградський колегіум-спеціалізований ЗНЗ I-III ст — ДНЗ — Центр естетичного виховання» Кіровоградської міської ради, директорка музею Арсенія Тарковського

ЛЕОНІД РЕВА
член ГО "Екскурс-Інформ"

ВОЛОДИМИР НІКІТІН
член ГО "Екскурс-Інформ"